

RÁITEAS AGUS POLASAÍ FRITHCHALAOISE

Réamhrá

Éilíonn Foras na Gaeilge ar gach ball foirne gníomhú go macánta agus go hionraic i gcónaí agus na hacmhainní poiblí as a bhfuil siad freagrach a chosaint. Tá na hacmhainní seo faoi bhagairt calaoise de shíor agus, dá bhrí sin, ní mór go mbeadh sí ina hábhar tosaíochta do gach ball foirne. Is é atá i gceist leis an ráiteas seo ár ndualgais laistigh d'Fhoras na Gaeilge a leagan amach maidir le cosc calaoise.

Cad is calaois ann?

Úsáidtear an téarma le cur síos ar ghníomhartha amhail cluain, breabaireacht, brionnú, sracadh, gadaíocht, comhcheilg, claonchasadh, mídhísiú, uiríoll bréagach, ceilt fóras ábhartha agus claonpháirtíocht. Ar chuspóirí praiticiúla, féadfar calaois a shainmhíniú mar chluain a úsáid leis an intinn buntáiste a bhreith, dualgas a sheachaint nó a bheith mar chúis chailleanais do pháirtí eile.

Freagrachtaí

Tá an feidhmeannas freagrach as:

- a) rialuithe éifeachtacha a fhorbairt agus a choimeád maidir le calaois a chosc;
- b) dianfhiosruithe a dhéanamh a luaithe agus is féidir i gcás calaoise;
- c) caingean dlí agus/nó gníomh smachtaithe a dhéanamh in aghaidh lucht déanta calaoise;
- d) gníomh smachtaithe a dhéanamh in aghaidh maoirseoirí má tá baint idir mainneachtana maoirseoireachta agus gníomhú calaoiseach;
- e) na rioscaí a aithint maidir le córais agus modhanna imeachta atá faoi lé calaoise;
- f) a chinntiú go bhfuil na rialuithe á gcomhlíonadh.

Tá baill foirne aonair freagrach as:

- a) gníomhú go cuí maidir le húsáid acmhainní oifigiúla (eolas san áireamh) agus le láimhseáil agus úsáid cistí poiblí bíodh siad bainteach le córais airgid thirim nó íocaíochtaí, sonraisc nó ag plé le conraitheoirí nó soláthróirí;
- b) sonraí a thuairisciú láithreach má tá amhras orthu go bhfuil calaois á déanamh nó má fheiceann siad gníomhartha nó eachtraí amhrasacha ar bith.

Is ceart tuairisciú don bhainisteoir líne, nó má tá baint aici nó aige leis an gcás, don Phríomhfheidhmeannach, nó má tá baint ag an bPríomhfheidhmeannach leis an gcás, don Chathaoirleach nó do Chathaoirleach an Choiste Iniúchta.*

Is ceart an Polasaí Sceithreachta a bhreathnú agus an treoir sin a leanúint maidir le sonraí tuairiscithe.

Plean Freagairte Calaoise

Conas a mheasfar eachtra calaoise?

- a) An bhfuil **fianaise** ann go bhfuil cailteanas airgid i gceist don chiste poiblí?
- b) An bhfuil na páirtithe soiléir?
- c) An bhfuil an modh a úsáideadh le hairgead nó maoin a chúbláil soiléir?

Samplaí féideartha calaoise:

- a) Sonraí bainc míchearta a sholáthair d'aon ghnó le hairgead a chúbláil go cuntas pearsanta
- b) Trealamh nó sócmhainn phoiblí a ghoid nó a ghlacadh le húsáid ar bhonn pearsanta
- c) Airgead poiblí a bheith caite ar réimse, ábhar nó tionscnamh nach bhfuil ag teacht leis an méid a bhí aontaithe le Foras na Gaeilge

Ba chóir d'oifigigh Fhoras na Gaeilge a bheith ag faire amach d'idirbhearta a bhfuil cuma aisteach nó as an ngnáth ag baint leo. Déantar athsheiceáil rialta ar gach eolas a bhaineann le hidirbhearta airgeadais nó sócmhainn ag leibhéal na mball foirne atá ag plé leo.

Próiseas fiosruithe

1. Fiosróidh an t-oifigeach a thagann ar an gcalaois fhéideartha an fhianaise atá ar fáil nó aimsithe a thugann le fios go soiléir go raibh calaois ann.

2. Cuirfear an fhianaise sin ar fáil do bhall foirne sinsearach cuí. Féach thíos maidir na gráid éagsúla.
3. Is é an gnáthnós gur chóir an chalaois a thuairisciú go díreach do na húdaráis chuí a luaithe is atá fianaise shoiléir ar fáil agus breithnithe ag ball foirne sinsearach (mar shampla an Garda Síochána, Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste). I gcásanna tromchúiseacha ba chóir cloí leis an nós imeachta seo le maoin phoiblí a chosaint. An Príomhfheidhmeannach nó an Stiúrthóir Seirbhísí Corparáideacha a dhéanfaidh an tuairisciú seo. Má bhaineann an cás leis an bPríomhfheidhmeannach nó leis an Stiúrthóir Seirbhísí Corparáideacha is féidir leis an Leas-Phríomhfheidhmeannach nó an Cathaoirleach an tuairisciú a dhéanamh.
4. I gcásanna áirithe is féidir go lorgóidh Foras na Gaeilge comhairle dlí, ag brath ar thromchúis agus/nó ábhar na calaoise.
5. Is féidir leis an bPríomhfheidhmeanna móide an Stiúrthóir Seirbhísí Corparáideacha discríd áirithe a úsáid más cuí ag brath go díreach ar chúinsí, is é sin más léir gur eachtra aon uaire atá i gceist lena mbaineann luach an-íseal (faoi €25) agus má bhí cúinsí cruatain i gceist féadfar an rogha a thabhairt don té a rinne an chalaois an t-airgead nó sócmhainn a thabhairt ar ais sa chéad dul síos.
6. I gcásanna nach bhfuil fianaise shoiléir ann maidir le calaois ach a bhfuil amhras mór ann gur tharla eachtra calaoise is féidir go mbeidh sé cuí an cheist a ardú go díreach leis an té nó na daoine lena mbaineann chun na fíricí a dheimhniú agus chun deis a thabhairt an scéal a mhíniú. An Príomhfheidhmeannach nó an Stiúrthóir Seirbhísí Corparáideacha a dhéanfaidh seo. Má bhaineann an cás leis an bPríomhfheidhmeannach nó leis an Stiúrthóir Seirbhísí Corparáideacha, is féidir leis an Leas-Phríomhfheidhmeannach nó an Cathaoirleach seo a dhéanamh.
7. In éagmais míniú soiléir (gur botún daonna inghlactha a bhí i gceist, mar shampla) lean leis an nós imeachta ag céim 3 thuas.

Eitic agus iompar foirne

Mar mhaoirseoirí cistí poiblí, ní mór do bhaill foirne a bheith thar a bheith ionraic, cuíbhiúil agus macánta agus a ndualgais á gcomhlíonadh acu agus gur léir do chách gur mar sin atá. Ná glacadh baill foirne le bronntanais, aíocht, nó sochair chomhchineáil ó thríú páirtí as a dtuigfí dá bharr gur laige a mbreithiúnas nó a macántacht phearsanta.

Tá sé de rún ag Foras na Gaeilge tástálacha tráthrialta a eagrú leis an sainriosca calaoise a mheas i réimsí éagsúla dár ngnó.

Déanfar athbhreithniú bliantúil ar an bpolasaí seo.

Dáta athbhreithnithe: Deireadh Fómhair 2023

An chéad athbhreithniú eile: Deireadh Fómhair 2024